

2. Suzie Navot. An Overview of Israel's "Judicial Overhaul": Small Parts of a Big Populist Picture. *Israel Law Review*. 2023. 56. P. 482–501.

3. Uri Levin. How Israel's Resilience Will Help It Overcome This War And Come Out Stronger. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/urilevine/2023/10/13/how-israels-resilience-will-help-it-overcome-this-war-and-come-out-stronger/> (date of access: 9.04.2026).

4. Movement for Quality Government v. Knesset HCJ 5658/23 | Cardozo Israeli Supreme Court Project. Cardozo Israeli Supreme Court Project. URL: <https://versa.cardozo.yu.edu/topics/constitutional-amendment> (date of access: 9.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-632-7-9>

ПРИПИНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗА ЮРИДИЧНИМИ ФАКТАМИ, ЩО НЕ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД ВОЛІ СТОРІН: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сарибасва Г. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

1. **Правова природа** припинення державної служби з обставин, що не залежать від волі сторін [1, ст. 88]. Інститут припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що склалися незалежно від волі сторін, займає особливе місце у системі правового регулювання публічної служби. Його правова природа відрізняється як від звільнення за ініціативою суб'єкта призначення, так і від припинення служби за ініціативою державного службовця або у зв'язку з дисциплінарною відповідальністю. Особливість цього виду припинення державної служби полягає в тому, що воно не є наслідком поведінки державного службовця, не є санкцією та не пов'язане з оцінкою результатів його службової діяльності. У цьому випадку припинення службових правовідносин зумовлене настанням певного юридичного факту, який об'єктивно унеможливує подальше перебування особи на державній службі. Таким чином, припинення державної служби за цією підставою слід розглядати не як різновид звільнення у трудово-правовому розумінні, а як припинення публічно-службового статусу особи.

Управлінське рішення суб'єкта призначення у таких випадках має не дискреційний, а юридично обумовлений характер, оскільки воно лише фіксує настання юридичного факту, з яким закон пов'язує припинення державної служби. У цьому контексті можна стверджувати, що припинення державної служби з обставин, що не залежать від волі сторін, є формою припинення публічно-правових відносин, а не лише різновидом припинення трудових відносин.

2. **Мета та функції** правового регулювання припинення державної служби з незалежних від волі сторін підстав. Закріплення у законодавстві підстав припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що не залежать від волі сторін, має на меті забезпечення стабільності державної служби, правової визначеності службових правовідносин та належного функціонування державного апарату. Зазначена правова норма виконує кілька важливих функцій. По-перше, гарантійну функцію, оскільки встановлює вичерпний перелік підстав припинення державної служби та унеможливає довільне звільнення державних службовців. По-друге, стабілізаційну функцію, оскільки забезпечує правову визначеність у ситуаціях, коли подальше перебування особи на державній службі стає неможливим. По-третє, управлінську функцію, адже дозволяє державним органам оперативно реагувати на юридичні факти, які впливають на кадровий склад державної служби. По-четверте, компенсаторну функцію, оскільки у ряді випадків припинення державної служби пов'язане з наданням певних соціальних гарантій або компенсацій. Отже, ця норма спрямована на забезпечення балансу між публічними інтересами держави та правами державного службовця.

3. **Юридичні факти** як підстава припинення державної служби. Характерною особливістю припинення державної служби з обставин, що не залежать від волі сторін, є те, що підставами припинення виступають юридичні факти об'єктивного характеру. Ці юридичні факти мають спільні ознаки: 1) вони виникають незалежно від волі державного службовця; 2) виникають незалежно від волі суб'єкта призначення; 3) змінюють правовий статус особи; 4) унеможливають виконання службових обов'язків; 5) підтверджуються офіційними документами; 6) автоматично породжують правовий наслідок у вигляді припинення державної служби.

Таким чином, у даному випадку саме юридичний факт, а не управлінське рішення, є основною підставою припинення службових правовідносин. Управлінське рішення лише оформлює припинення державної служби. Це свідчить про імперативний характер правового регулювання зазначених відносин.

4. Співвідношення державної служби та трудових правовідносин. Аналіз підстав припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що не залежать від волі сторін, свідчить про суттєві відмінності між державною службою та трудовими правовідносинами. У трудовому праві припинення трудового договору здебільшого пов'язане з: 1) волею працівника; 2) волею роботодавця; 3) порушенням трудової дисципліни; 4) змінами в організації праці; 5) скороченням штату.

Натомість у сфері державної служби припинення службових правовідносин може бути пов'язане з: а) зміною цивільної дієздатності особи; б) судовими рішеннями; в) медичними висновками; г) реалізацією політичних прав особи; д) юридичними фактами цивільного стану; е) виконанням судових рішень про поновлення іншої особи на посаді. Це свідчить про публічно-правову природу державної служби та особливий службово-правовий статус державного службовця, який відрізняється від статусу звичайного працівника.

5. Характеристика окремих підстав припинення державної служби.

5.1. Поновлення на посаді особи, яка раніше її займала. Ця підстава припинення державної служби пов'язана насамперед з виконанням судових рішень про поновлення на посаді незаконно звільненого працівника. У такому випадку держава зобов'язана виконати судове рішення, а посада має бути звільнена для особи, яка має переважне право на її зайняття. Припинення державної служби особи, яка займає відповідну посаду на момент поновлення попереднього працівника, не є дисциплінарним стягненням або негативною оцінкою її діяльності, а виступає правовим наслідком виконання судового рішення. Разом з тим, у правозастосовній практиці виникають проблеми, пов'язані з відсутністю механізмів переведення такого службовця на іншу посаду, формування кадрового резерву та забезпечення компенсаційних механізмів.

5.2. Неможливість виконання службових обов'язків за станом здоров'я. Ця підстава базується на поєднанні принципів ефективності державної служби, захисту здоров'я державного службовця та гуманізму публічної служби. Припинення державної служби можливе лише за наявності офіційного медичного висновку, який підтверджує неможливість виконання службових обов'язків. У цьому випадку держава повинна забезпечити особі відповідні соціальні гарантії, зокрема можливість переведення на іншу посаду, пенсійне забезпечення або інші види соціального захисту. Тому зазначена підстава має не лише управлінський, але й соціально-правовий характер.

5.3. Визнання особи недієздатною або обмежено дієздатною. Повна цивільна дієздатність є необхідною умовою перебування на державній службі, оскільки державний службовець реалізує владні повноваження, приймає управлінські рішення та несе юридичну відповідальність за свою діяльність. Визнання особи недієздатною означає втрату можливості усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними, що робить неможливим виконання функцій держави. У зв'язку з цим припинення державної служби у такому випадку є юридично обов'язковим.

5.4. Обрання на виборну посаду. Ця підстава пов'язана з принципом політичної нейтральності державної служби. Державна служба повинна бути відокремлена від політичної діяльності, тоді як виборні посади мають політичний характер і пов'язані з отриманням мандата від виборців. Обрання особи на виборну посаду означає зміну характеру її публічної діяльності та перехід від професійної державної служби до політичної публічної діяльності, що обумовлює припинення державної служби.

5.5. Смерть державного службовця. Смерть є юридичним фактом, який припиняє правоздатність, дієздатність та правосуб'єктність особи, а відповідно і службово-правові відносини. У цьому випадку припинення державної служби має формальний характер і оформлюється на підставі відповідного документа.

6. Проблеми правозастосування та напрями вдосконалення законодавства. Незважаючи на чітке законодавче закріплення підстав припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що не залежать від волі сторін, у практиці виникає низка проблем. До основних проблем можна віднести: відсутність чітких адміністративних процедур реалізації окремих підстав; колізії між законодавством про державну службу та трудовим законодавством; відсутність механізмів переведення державних службовців на інші посади у разі поновлення попереднього працівника; недостатню врегульованість процедур виконання судових рішень про поновлення на посаді; недостатню уніфікацію судової практики; необхідність адаптації законодавства до сучасних умов функціонування державної служби.

Подальше вдосконалення законодавства у цій сфері повинно здійснюватися шляхом деталізації адміністративних процедур припинення державної служби, гармонізації законодавства про державну службу з трудовим та соціальним законодавством, а також посилення соціальних гарантій державних службовців.

Висновки. Припинення державної служби у зв'язку з обставинами, що склалися незалежно від волі сторін, є самостійним правовим інститутом публічної служби, який має публічно-правову природу

та відрізняється від припинення трудових правовідносин. Підставою припинення державної служби у цьому випадку є юридичні факти об'єктивного характеру, які змінюють правовий статус особи або унеможливають виконання нею функцій держави. Управлінське рішення суб'єкта призначення у таких випадках має формально-юридичний характер і лише оформлює припинення службових правовідносин. Цей інститут спрямований на забезпечення стабільності державної служби, правової визначеності службових правовідносин, належного функціонування державного апарату та балансу між інтересами держави і правами державного службовця. Подальший розвиток правового регулювання у цій сфері повинен бути спрямований на вдосконалення адміністративних процедур припинення державної служби, усунення колізій законодавства та посилення гарантій прав державних службовців.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII, *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016, № 4. Ст. 43. URL: rada.gov.ua (дата звернення 28.03.2026).